

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Нирка Єлизавета Олександрівна, 1996 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2019 році закінчила Одеський державний університет внутрішніх справ за спеціальністю «Право» та здобула ступінь вищої освіти «магістр», ад'юнкт 4 курсу Донецького державного університету внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України, м. Кропивницький, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Донецького державного університету внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький, від 26 березня 2025 року № 173, у складі:

Голови разової
спеціалізованої вченої ради:

Тимур ЛОСКУТОВ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Рецензентів:

Ольга КОВАЛЬОВА, доктор юридичних наук, доцент, декан факультету № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Іван КУБАРЄВ, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Офіційних опонентів:

Оксана КУЧИНСЬКА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки, Дніпровський державний університет внутрішніх справ,

на засіданні 30 травня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Єлизаветі НИРЦІ на підставі

публічного захисту дисертації «Процесуальний і тактичний аспекти пред'явлення для впізнання» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому державному університеті внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький.

Науковий керівник – Олена ВОЛОБУЄВА, кандидат юридичних наук, професор, Донецький державний університет внутрішніх справ, проректор.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, в якому дотримано вимоги пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Зокрема, на основі аналізу чинного кримінального процесуального законодавства і слідчо-судової практики у світлі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, удосконалено положення щодо проведення пред'явлення для впізнання.

Так, уперше:

- сформульована обґрунтована пропозиція щодо удосконалення редакції ст. 228 КПК України з вказівкою на мету пред'явлення для впізнання – встановлення тотожності виявленого об'єкта, який має значення для встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення;

- визначені чинники, лише за наявності яких стає можливим прийняття рішення щодо проведення пред'явлення для впізнання.

Удосконалено:

- положення щодо тлумачення процесуальних вимог (приписів) до пред'явлення для впізнання, які є основою для визначення правил його підготовки і проведення;

- положення, що стосуються переліку та характеристики підготовчих заходів до проведення пред'явлення для впізнання;

- положення і рекомендації, що стосуються дотримання певного порядку дій під час пред'явлення для впізнання, який забезпечує виконання процесуальних приписів і вирішення тактичних завдань.

Дістало подальшого розвитку:

- положення щодо визначення психологічних основ формування образів у пам'яті людини та її показань, як передумови пред'явлення для впізнання;

- положення щодо здійснення психологічного впливу на особу, яка буде впізнавати, як основи тактики підготовки і проведення пред'явлення для впізнання;

- положення щодо особливостей підготовки і проведення окремих видів пред'явлення для впізнання.

Дисертація виконана державною мовою та відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерством освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Нирка Є.О. Теоретичне обґрунтування підстав та умов пред'явлення для впізнання у кримінальному провадженні. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. №4. (81) С. 118-122.

2. Нирка Є.О. Особливості підготовки до пред'явлення для впізнання. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 3. С.21-25.

3. Нирка Є.О. Допит, що передуює пред'явленню для впізнання: психологічний аспект. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С.262-267.

4. Нирка Є. О. Історія становлення та розвитку пред'явлення для впізнання як способу отримання доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Серія: Право. Вип. 86: ч. 5. С. 125-129.

У дискусії взяли участь голова та члени разової спеціалізованої вченої ради:

1. Тимур ЛОСКУТОВ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ, голова ради – виступ позитивний, без зауважень.

2. Ольга КОВАЛЬОВА, доктор юридичних наук, доцент, декан факультету № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дала позитивну рецензію із зауваженнями:

1). У підрозділі 3.4 (с. 187) дисертантка визначає види пред'явлення для впізнання в залежності від об'єкта, який підлягає впізнанню та за критерієм можливості впізнання особи в натурі, проте не надає детального опису класифікації видів пред'явлення для впізнання. Відповідно дана позиція потребує додаткового обґрунтування дисертанткою під час публічного захисту.

2). У підрозділі 3.1 роботи дисертантка робить висновок, що пред'явлення для впізнання не є обов'язковою слідчою (розшуковою) дією в кожному кримінальному провадженні – її проведення можливе лише при наявності певних умов (чинників). У наведеному у цьому підрозділі дисертації переліку чинників чітко простежується процесуальна складова, що впливає на прийняття рішення щодо пред'явлення для впізнання. А психологічні чинники, про важливість яких неодноразово згадується у дисертації, та дослідженню яких присвячений розділ 2, чомусь до цього переліку чинників не ввійшли.

3. Іван КУБАРСВ, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дав позитивну рецензію із зауваженнями:

1). Авторка на с. 57 дисертації резюмує, що першоджерелом для прийняття рішення про проведення пред'явлення для впізнання як процесуальної форми ідентифікації виступає певна інформаційна невизначеність, яка має місце щодо

будь-якої обставини, яка підлягає з'ясуванню під час досудового розслідування. В той же час інформаційна невизначеність є загальним фактором, що зумовлює пізнавальну діяльність на досудовому розслідуванні. Усунення цієї невизначеності є метою будь-якої слідчої (розшукової) дії або оперативно-розшукового заходу. У зв'язку з цим постає питання щодо особливостей цієї інформаційної невизначеності, які спонукають ухвалити рішення про проведення саме пред'явлення для впізнання, а не інших слідчих (розшукових) дій.

2). Здійснюючи порівняльне-правове дослідження, дисертантка зазначає: «участь у процедурі пред'явлення для впізнання занадто великої кількості статистів (більш ніж шість осіб, як у США), на нашу думку, може психологічно «перевантажити» здатність особи, яка впізнає, до сприйняття об'єктів, що пред'являються, і в результаті призвести до помилкового результату. На наш погляд пред'явлення осіб для впізнання за участю статистів у кількості щонайменше трьох є оптимальним» (с. 174). В той же час жодних аргументів, які підтверджують, що саме три статисти є оптимальною їх кількістю не наведено, і тому ця позиція потребує додаткового обґрунтування, з огляду на те, що збільшення числа статистів підвищує достовірність результатів впізнання.

4. Оксана КУЧИНСЬКА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, опонент – дала позитивний відгук із зауваженнями:

1). У дисертаційній роботі приділено достатньо уваги процесуальним особливостям пред'явлення для впізнання, підготовці і тактиці пред'явлення для впізнання. Робота тільки виграла б, аби дисертантка приділила увагу питанню щодо можливих порушень прав людини (упізнаваної особи, упізнавача та інших учасників) у ході проведення такої слідчої (розшукової) дії як пред'явлення для впізнання та дослідженню процесуальних гарантії забезпечення прав людини у ході пред'явлення для впізнання.

2). У даній науковій роботі було б доцільно зробити акцент на дослідженні місця пред'явлення для впізнання, як слідчої (розшукової) дії, у системі інших доказів (доказове значення); ролі пред'явлення для впізнання при збиранні і перевірці доказів; проблемам оцінки результатів пред'явлення для впізнання, наприклад, в контексті обґрунтованості підозри.

3). На стор. 22 дисертації у рубриці «вперше» авторка зазначає, що одним із пунктів новизни є те, що нею «визначені чинники, лише за наявності яких стає можливим прийняття рішення щодо проведення пред'явлення для впізнання». З зазначеної редакції неможливо зрозуміти в чому полягає саме новизна вперше, що саме авторка нового запропонувала, чи це стосується виключно висвітлення теоретичних підходів чи якихось нових положень внаслідок проведеного дослідження.

4). На с.199-200 дисертації авторка звертає увагу на актуальність і необхідність дослідження особливостей пред'явлення для впізнання речей, обмежившись лише двома абзацами в змісті дисертації. Вважаємо, що дисертаційне дослідження тільки б виграло від того якщо б авторка провела

більш детальне дослідження саме цього виду пред'явлення для впізнання.

5. Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки, Дніпровський державний університет внутрішніх справ, опонент – дав позитивний відгук із зауваженнями:

1). Спроба авторки розглядати зміст дій слідчого під час прийняття рішення про проведення пред'явлення для впізнання, враховуючи умови тактичного ризику, достатньо вдала. Проте тактичний ризик супроводжує всі стадії зазначеної слідчої (розшукової) дії, а не тільки процес прийняття рішення. До того ж висновки щодо співвідношення тактичного ризику та тактичної помилки потребують більш глибокої аргументації, що базується на криміналістичних дослідженнях, а не тільки на власних твердженнях авторки.

2). У підрозділі 2.2. авторка зазначає, що достатніми для підвищення якості пред'явлення для впізнання є застосування таких тактичних прийомів психологічного впливу: 1) прийом проміжних асоціацій, який застосовується для послідовного пригадування подій; 2) прийом асоціативних зв'язків для поживлення пам'яті особи; 3) прийом переконливого впливу, який здатний змінити поведінку особи. Спірним залишається питання щодо активізації пам'яті за допомогою фотороботів та об'єктів, подібних до тих, які будуть пред'являтися для впізнання, оскільки цим можна сприяти породженню побічних асоціацій та уявлень. У той же час чітка позиція авторки із цього спірного питання у дисертації, на жаль, не зазначена.

3). На с. 176 дисертації вказано, що «усі процесуальні помилки впізнання зазвичай пов'язані з припущенням різних форм спотворення спогадів особи, яка впізнає, та розвитком упередженості до затриманої особи. Незалежно від причини зміни спогадів, результати такого впізнання будуть недостовірними, а іноді й цілеспрямовано спотвореними, а отже, не можуть мати доказового значення». Авторка не наводить жодної аргументації вищезазначеному твердженню (щодо причин процесуальних помилок). На нашу думку, такі позиції автора мають бути обґрунтовані матеріалами опитування або іншою інформацією, адже без такого підґрунтя зазначені думки мають вигляд оціночних суджень, а не наукових тверджень.

Результати відкритого голосування: «за» п'ять членів ради,
«проти» немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Єлизаветі НИРЦІ ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Тимур ЛОСКУТОВ